

The Stars Below

Shekine Naidi

ΑΝΩΤΑΤΗ ΣΧΟΛΗ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

ATHENS SCHOOL OF FINE ARTS
SCHOOL OF FINE ARTS
DEPARTMENT OF FINE ARTS

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΕΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ
POSTGRADUATE STUDIES PROGRAM
VISUAL ARTS

Μεταπτυχιακή Εργασία
Postgraduate (Master) Thesis

Τα αστέρια από κάτω
The stars below

Shekine D. Naidi

MET2022-076

Επιβλέπων Καθηγητής/Supervisor Professor
Μάριος Σπηλιόπουλος/ Marios Spiliopoulos

Αθήνα, Φεβρουάριος

2025

Τριμελής Εξεταστική-Συμβουλευτική Επιτροπή

1. Μάριος Σπηλιόπουλος
2. Βαρβάρα Ρούσου
3. Θωμάς Συμεωνίδης

Δηλώνω ότι είμαι ο/η αποκλειστικός/η δημιουργός της παραπάνω πρωτότυπης εργασίας, νόμιμος κάτοχος των πνευματικών δικαιωμάτων της και ότι έχω το δικαίωμα, να παραχωρήσω τα δικαιώματα που αναφέρονται στην παρούσα άδεια. Βεβαιώνω, ότι το σύνολο του τεκμηρίου που καταθέτω αποτελεί γνήσιο έργο παραχθέν από εμένα και δεν παραβιάζει τα δικαιώματα άλλου δημιουργού με οποιονδήποτε τρόπο. Το τεκμήριο που καταθέτω είναι το τελικό εγκεκριμένο έργο από την εξεταστική επιτροπή, δεν προκύπτει από λογοκλοπή ή νοθευμένη έρευνα, δεν προσβάλλει πνευματικά δικαιώματα άλλων δημιουργών και δεν παραβιάζει προσωπικά δεδομένα. Ως κάτοχος των πνευματικών δικαιωμάτων της εργασίας αυτής, παραχωρώ στην Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών το μη-αποκλειστικό δικαίωμα δημοσίευσης και διάθεσης της ψηφιακής μορφής της εργασίας μου, εντός και εκτός του δικτύου, μέσω του Ιδρυματικού Αποθετηρίου «Art-IA», με την προϋπόθεση ότι διατίθεται με μία από τις παρακάτω άδειες που έχω επιλέξει κατά την αυτόαπόθεση. Η εν λόγω παραχώρηση δεν συγκρούεται με δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας τρίτων ή με παραχωρηθέντα ήδη από εμένα σε τρίτους σχετικά δικαιώματά μου. Η βιβλιοθήκη δεν ασκεί κανενός είδους επιμέλεια στο περιεχόμενο της εργασίας μου και αναλαμβάνω πλήρως την ευθύνη του περιεχομένου της. Η έγκριση της παρούσας εργασίας δεν υποδηλώνει απαραίτητα την αποδοχή των απόψεων του/της συγγραφέα/ως από την Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών (Ν. 5343/1932, άρθρο 202, παρ.2)

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με την παρούσα διπλωματική εργασία ολοκληρώνονται οι σπουδές μου στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών «Μεταπτυχιακό εικαστικών τεχνών Μ.Ε.Τ.» της Ανώτατης Σχολής Καλών Τεχνών.

Στις σπουδές μου ήταν καθοριστική η συμβολή των καθηγητών μου Βαρβάρα Ρούσσου και Θωμά Συμεωνίδη και Μάριο Σπηλιόπουλο στους οποίους οφείλω να εκφράσω τις ειλικρινείς μου ευχαριστίες για την επιστημονική και συμβουλευτική καθοδήγηση που μου προσέφεραν σε όλα τα στάδια εκπόνησης της εργασίας με τις εύστοχες και πολύ επικοδομητικές παρατηρήσεις τους.

Ιδιαίτερα επιθυμώ να ευχαριστήσω συναδέλφους μου καλλιτέχνες Κίλτι Ντράσα και Jean Damien Charmoille, χωρίς τη βοήθεια των οποίων δε θα ήταν δυνατή η διεξαγωγή της έρευνας.

Τέλος, οφείλω να ευχαριστήσω την οικογένειά μου, για τη συμπαράσταση και την υπομονή τους.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Τα αστέρια από κάτω	9
"Τα αστέρια από κάτω": από το παραμύθι στην καλλιτεχνική πράξη	15
Πρακτικές	18
Επιρροές	20
Βιβλιογραφία	24

Τα αστέρια από κάτω

Ανάμεσα στο παρόν και το μακρινό μέλλον, όταν η γη ερήμωσε, τα δέντρα χάθηκαν και οι λίμνες στέρεψαν, υπήρχε μια μικρή πόλη. Η Κερχάν. Η μοναδική πόλη στον κόσμο που κρατούσε ακόμα ζωή και νερό. Ήταν χτισμένη χίλια διακόσια μέτρα ύψος πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας, στους πρόποδες του όρους Ερρέτ. Εκεί κατοικούσαν χίλιοι κάτοικοι από εκατόν επτά διαφορετικές χώρες του πλανήτη, και ήταν οι τελευταίοι που κατάφεραν να φτάσουν στην πόλη Κερχάν, έπειτα από πολλούς πολέμους, λοιμούς και αρρώστιες.

Οι περισσότεροι ασχολούνταν με το καθάρισμα του νερού. Αυτό που ανέσυρε η μεγάλη αντλία από τα βάθη της γης.

Κάποιοι πίστευαν πως θα 'ρθει αποστολή από άλλους πλανήτες για διάσωση, όπως υπόσχονταν οι κυβερνήτες που είχαν ήδη φύγει, πριν τις μεγάλες καταστροφές. Το νερό κάθε μέρα και λιγότευε. Σκόνη παντού. Οι δυνατοί σεισμοί και ο βρυχηθμός που ανέβαινε από τα έγκατα της γης, ήταν για τους κατοίκους της παράξενης αυτής πόλης, συνήθεια και καθημερινότητα. Τα σπίτια στην Κερχάν, είχαν ξαναχτιστεί από πηλό και τρίχες ζώων, όπως παλιότερα, για να αντέχουν στους σεισμούς που έκαναν τη γη να χορεύει.

Το νερό δεν έφτανε μέχρι τα σπίτια. Οι κάτοικοι γέμιζαν δοχεία από τις βρύσες που υπήρχαν στις πλατείες και που συνδέονταν με την αντλία, μόνο για να έχουν πόσιμο νερό και νερό για το μαγείρεμα.

Μόνο η ηλεκτρική ενέργεια ήταν άφθονη. Ο ήλιος συνέχιζε να καίει, τροφοδοτώντας τα φωτοβολταϊκά συστήματα που είχαν κατασκευαστεί τα τελευταία χρόνια.

Η γριά Σελβά ήταν η μοναδική μόνιμη κάτοικος της πόλης, η μόνη που έζησε και γνώρισε την Κερχάν πριν τις μεγάλες αλλαγές, ήξερε τι θα πει γη, ήξερε να προσφέρει σ' αυτήν και να δέχεται τα δώρα της.

Είχε σπουδάσει γεωλόγος στο Αρκάς, μα μόλις τελείωσε τις σπουδές της, ήρθε να μείνει στην Κερχάν. Τότε, βρήκε μια πόλη φάντασμα, που ένας ένας οι κάτοικοι της είχαν φύγει, ίδια όπως είχε κάνει και αυτή.

Το Αρκάς είχε δουλειά για όλους. Είχαν βρει μια τεράστια φλέβα από λιγνίτη, και μέσα σε επτά μήνες χτίστηκαν τεράστια εργοστάσια παραγωγής ενέργειας και μέσα σε μόλις ένα χρόνο, τα χωριά της περιοχής αδειάσανε, και το Αρκάς έγινε επτά φορές μεγαλύτερο.

Πανεπιστήμια γεωλογίας, ορυκτολογίας και μηχανολογίας άνοιξαν τι πόρτες τους και η πόλη γέμισε φοιτητές και επιστήμονες, που ύστερα αποροφούνταν από τα εργοστάσια.

Αυτό το μαύρο πέτρωμα από την εποχή των δεινοσαύρων, έκανε μια πόλη πλούσια και έδινε φως και ενέργεια σε όλη τη χώρα του Ορεφελτ.

Τεράστιοι σκελετοί από μαμούθ, κυνόδοντες, περίεργα θαλάσσια ζώα και άλλα περίεργα απομεινάρια, έβρισκαν στην επιφάνεια του λιγνίτη, κάναν συνειρμούς και γράφανε ιστορικά τεκμήρια. Η Σελβά ήταν και αυτή μια από της φοιτήτριες της πόλης. Τρελαινόταν να φαντάζεται κόσμους, βλέποντας τα καινούργια, αλλά έπειτα από λίγα χρόνια οι αρχαιολόγοι σταμάτησαν να έρχονται.

Η ταχύτητα της εξόρυξης είχε αυξηθεί πολύ και οι αρχαιολογικές σκαπάνες καθυστερούσαν την παραγωγή. Η ιστορία του Αρκάς σταμάτησε τότε και τα ευρήματα μαζί με τη φαντασία της Σελβά, θάφτηκαν σε ένα υπόγειο ενός άδειου κτιρίου γεμάτο ρωγμές. Η Σελβά τελείωσε τις σπουδές της, μα δεν κατάφερε να βρει δουλειά στις μεγάλες εταιρείες ηλεκτρικής ενέργειας.

Απ' την άλλη, ο λιγνίτης προσέφερε ενέργεια, αλλά άφηνε πίσω του ρύπους που προκαλούσαν ανεπανόρθωτες ζημιές στα σώματα των ανθρώπων της περιοχής, μα κανείς δεν τολμούσε να το παραδεχτεί. Οι προτάσεις της Σελβά για χρήση φίλτρων κατά την καύση του ορυκτού ήταν πανάκριβες και κατ' επέκταση ασύμφορες για τους επιχειρηματίες του Αρκάς.

Έτσι ήταν που αποφάσισε να φύγει από το Αρκάς για να ξαναβρεί στο βουνό Ερρέτ, την φαντασία και την όρεξη για έρευνα. Έζησε στην άδεια Κερχάν για πολλά χρόνια, χωρίς κανένας να γνωρίζει τίποτα από όλα αυτά.

Μέσα σε επτά χρόνια η Κερχάν απέκτησε ζωή φέρνοντας κατοίκους από όλες τις χώρες του κόσμου. Σύνορα δεν υπήρχαν πια και αυτή η μικρή πόλη έστελνε συνεχώς σήματα σε όλον τον πλανήτη για να μαζέψει όσους επιζήσαντες μπορεί. Οι διαδρομές και οι αποστάσεις όμως είχαν αλλάξει, δεν υπήρχαν καύσιμα για τα αυτοκίνητα ούτε μπαταρίες, οι άνθρωποι έφταναν στην Κερχάν μετά από ταξίδια πολλών μηνών με τα ηλεκτρικά πατίνια και ποδήλατα τους που λειτουργούσαν με τον ήλιο.

Έτσι έφτασε μια μέρα και η Ταρχάν, ένα κορίτσι με έντονα μαύρα και ανήσυχα μάτια. Δεν αποκάλυψε ποτέ την χώρα απ' όπου ήρθε, αλλά μάλλον ήρθε από κάποια χώρα πολύ μακρινή γιατί έφτασε ταλαιπωρημένη, σχεδόν λιπόθυμη.

Έμαθε τα κερχανιανά άπταιστα μέσα σε ένα μήνα, άνοιξε το σχολείο της Κερχάν και ξεκίνησε να διδάσκει στα παιδιά ιστορία, μαθηματικά, φυσική κ.α., διοργάνωνε εκθέσεις τέχνης, μουσικές βραδιές και κάθε βράδυ γυρνούσε σπίτι της και διάβαζε, διάβαζε, όλη την ανθρώπινη επιστήμη, σίγουρη πως θα βρει το αντίδοτο για την θεραπεία της γης.

Όλοι οι κάτοικοι της Κερχάν την αγαπούσαν, ενώ αυτή ζωντάνευε τα πάντα γύρω της και έδινε ζωή σε όλους κι ας πίστευαν πως είναι ανώφελο. Μόνο η γριά Σελβά ζούσε απομονωμένη, δεν μιλούσε σε κανέναν, κι ούτε ερχόταν στις εκδηλώσεις. Η Ταρχάν, την γνώριζε μόνο μέσα από τις ιστορίες των κατοίκων.

Ένοιωθε πως η Σελβά κάτι έκρυβε. Έπρεπε να την βρει, ίσως να ήξερε. Η Σελβά ήξερε τη γη της Κερχάν και η Ταρχάν ήξερε πως καμιά αποστολή διάσωσης από άλλους πλανήτες, δεν θα ερχόταν για να τους σώσει. Έπρεπε να βρεθεί μια λύση. Πήρε το ποδήλατο της και έφτασε έξω από το σπίτι της Σελβά. Ήλπιζε πως θα την έβρισκε εκεί, είχε φτάσει στα ενενήντα οχτώ της χρόνια, τυφλή και από τα δύο της μάτια, αλλά συνέχιζε να πηγαίνει στο βουνό καθημερινά. Ήξερε όλα τα μονοπάτια, αναγνώριζε τον αέρα της κάθε πλαγιάς, ακόμη και μετά την ξηρασία που δεν είχε αφήσει ούτε ένα δέντρο. Μόνο πέτρες και σκόνη. Ήξερε να προσανατολίζεται, ήξερε κάθε πέτρα.

Με το που πλησίασε η Ταρχάν στο σπίτι, η Σελβά άνοιξε την πόρτα ξαφνικά λες και την περίμενε, της έκανε ένα νεύμα να περάσει μέσα ανοίγοντας την πόρτα περισσότερο.

Το σπίτι της ήταν πολύ μικρό και ακατάστατο. Είχε μια περίεργη μυρωδιά υγρού χώματος. Ξαφνιάστηκε, πώς γινόταν αυτό, είχε να βρέξει εδώ και δεκαεπτά χρόνια, παντού γύρω της υπήρχαν πέτρες, μικρές, μεγάλες, σε ράφια, στο πάτωμα, μπουκαλάκια με άμμο και άλλα υλικά, βιβλία, αποξηραμένα χόρτα, όλα πεταμένα σε κάθε γωνιά του σπιτιού. Καθίσανε στο σαλονάκι από δυο ξύλινα καρεκλάκια και στη μέση ένα επίπεδο βραχάκι για τραπέζι.

Κ.: Σελβά ξέρεις τη γη της Κερχάν καλύτερα από τον καθένα. Ήξερες για την καταστροφή. Δεν γίνεται κάποια λύση θα υπάρχει.

Η Σελβά άνοιξε τα μεγάλα θολά της μάτια και έπιασε τα χέρια της Ταρχάν. Ένωσε τα ζωγρά της νιάτα, το αίμα της έβραζε, είχε να νιώσει αυτή την ένταση από τότε που ξάπλωνε στις δροσερές πλαγιές του Ερρέτ την άνοιξη. Σηκώθηκε από το καρεκλάκι με μάτια υγρά έκανε ένα νεύμα στη Ταρχάν να περιμένει. Πέρασε προσεκτικά μέσα από τις πέτρες και τα γυάλινα μπουκαλάκια και πήγε στο δίπλα δωμάτιο. Έπειτα από αρκετή ώρα σιωπής η Σελβά επέστρεψε με ένα λίθινο κουτί στα χέρια της, με περίπου δυο δάχτυλα σκόνης πάνω του. Το ακούμπησε στο πάτωμα δίπλα στις πέτρες, άπλωσε ένα μεγάλο λευκό σεντόνι στο πέτρινο τραπεζάκι και άνοιξε το κουτί. Μόλις το άνοιξε η μυρωδιά του υγρού χόματος απλώθηκε παντού. Έβγαλε από μέσα τρία πέτρινα κουτάκια και έναν χάρτη, και κάθισε στο καρεκλάκι της.

Σ.: Αυτό το λίθινο κουτί το βρήκα στο σπήλαιο κοντά στην κορυφή του Ερρέτ πριν δέκα χρόνια, τότε που μόλις ξεκινούσαν οι καταστροφές στον πλανήτη μας. Νομίζω ανήκει σε κάποιον μεταλλωρύχο από την αρχαιότητα, ο χάρτης είναι τρομερά περίπλοκος αλλά οι ονομασίες των περιοχών είναι γνωστές. Αναφέρεται σε κάποια δοκιμασία, ίσως τελετουργία κάποιας φυλής. Δυσκολεύτηκα πολύ να καταλάβω το νόημα και έψαξα πολύ. Αυτό που ξέρω είναι πως κάθε πέτρινο κουτάκι έχει μέσα του μια σκόνη ορυκτού. Τα έχω σημειώσει σε χαρτάκια. Κοίτα. «Μάρμαρο, λιγνίτης, χαλκός». Δεν έχω αποκωδικοποιήσει τη χρήση τους στο χάρτη. Ίσως εσύ βρεις την απάντηση. Καταλαβαίνω πως οι αρχαίοι περνούσαν από αυτήν τη δοκιμασία για να επικοινωνήσουν με τη γη. Κοίτα τον χάρτη.

Άνοιξε τον χάρτη προσεκτικά, ήταν πολύ παράξενος. Είχε το σχήμα του ανθρώπινου σώματος και κάθε διαδρομή κατέληγε σε μια περιοχή ενός ζωτικού οργάνου: σκελετός, πνεύμονες και καρδιά.

Σ.: Δεν γνωρίζω τι υπάρχει σε αυτές τις περιοχές, αλλά δες

.....
Σ.: Πάρε το κουτί Ταρχάν. Είσαι νέα γεμάτη ενέργεια. Εγώ αυτά είχα να σου πω, δεν είμαι σίγουρη αν θα βρεις κάτι ή θα χάσεις το χρόνο σου.

Η Ταρχάν είχε κοκκαλώσει στο ξύλινο καρεκλάκι, δεν περίμενε να ακούσει κάτι τόσο τρελό. Αρχισε να πιστεύει πως η Σελβά είχε παρανοήσει. Πήρε το πέτρινο κουτί, έκανε ένα καταφατικό νεύμα στη γριά Σελβά και κατευθύνθηκε προς την πόρτα. Βγήκε και άρχισε να περπατά χωρίς κατεύθυνση. Το βλέμμα της είχε χαθεί στις σκέψεις της. Περπάτησε για ώρα μουνδιασμένη παρατηρώντας την Κερχάν. Ένοιωθε λες και μπήκε σε κάποια χρονοκάψουλα, έφτασε στο σπίτι της νύχτα. Ακούμπησε το πέτρινο κουτί στο τραπέζι και κάθισε απέναντι του.

Δεν είχε να χάσει κάτι. Το αποφάσισε. Η πρώτη περιοχή στο χάρτη ήταν μια ημέρα δρόμος. Έπεσε για ύπνο εξουθενωμένη και μπερδεμένη. Την επόμενη ημέρα ξύπνησε, πήγε στην αντλία νερού, γέμισε τρία πλαστικά μπιτόνια υπολογίζοντας περίπου δεκατέσσερις ημέρες ταξιδιού, εφτά να πάει και εφτά να γυρίσει, ένα ποτήρι νερό τη μέρα. Ετοίμασε τις κονσέρβες της, το πέτρινο κουτί και τα φόρτωσε στο ποδήλατο της. Έβαλε τον χάρτη στην τσέπη της και ξεκίνησε.

Η πρώτη στάση της στον χάρτη ήταν το πεδίο Άμπου Ναχ. Το ήξερε αυτό το μέρος. Ήταν το λιγνιτωρυχείο του Αρκάς και η Ταρχάν πηγαίνοντας πριν τρία χρόνια στην Κερχάν πέρασε μέσα από το Άμπου Ναχ. Η διαδρομή της ήταν σχετικά εύκολη και κατηφορική. Με το ποδήλατο της κέρδιζε πολύ χρόνο. Ο ξηρός αέρας μόνο την ταλαιπωρούσε αφυδατώνοντας το λαιμό της και επιδείνωνε τον βήχα της. Το σημάδι

στο χάρτη δίπλα στην περιοχή Άμπου Ναχ ήταν ένας ανθρώπινος πνεύμονας. Ταξίδευε όλη τη νύχτα. Καθώς σιγά σιγά ξημέρωνε, είδε ξαφνικά κάτι απίστευτο κι αναπάντεχο. Στην αρχή νόμισε πως ονειρευόταν και την είχε πάρει ο ύπνος στο ποδήλατο. Τα ξερά της μάτια άρχισαν να δακρύζουν. Ένα απέραντο σεληνιακό τοπίο και στο κέντρο ένας μαύρος κρατήρας. Στον περίγυρο του κρατήρα αμέτρητες μικροσκοπικές φλόγες σαν μικρές φωτιές αλλάζαν θέση συνεχώς. Δεν είχε ξαναδεί ποτέ της τέτοιο θέαμα. Πετούσαν πουλιά από φλόγες από τον ένα μαύρο λόφο στον άλλο. Είχε χρόνια να δει πουλιά...

Πλησίασε. Η κούραση της είχε φέρει μεγαλύτερη δυσφορία στην αναπνοή και ο βήχας της πλέον της ταρακουνούσε συνεχώς το στήθος. Σταμάτησε δίπλα σε ένα μαύρο λόφο από λιγνίτη που γυάλιζε σαν καθρέπτης από το φως των φλογών και του αμυδρού ήλιου. Άνοιξε ένα μπιτόνι νερού να βρέξει το πρόσωπο της και να πιει. Έβγαλε τον χάρτη.

Το σχέδιο του πνεύμονα υπήρχε και σε ένα από τα πέτρινα κουτάκια. Έβγαλε το κουτάκι από το σακίδιο της. Ξαφνικά ένας τεράστιος θόρυβος βγήκε από τον πυθμένα του μαύρου κρατήρα και τα φλογισμένα πουλιά άρχισαν να φτερουγίζουν νευρικά. Τα φτερά τους πέφταν σαν βροχή από σπίθες στη γη και στο σώμα της Ταρχάν ανοίγοντας πληγές. Η Ταρχάν ανήμπορη βήχοντας από τους καπνούς και τον πόνο έπεσε κάτω. Είδε κοντά της την είσοδο μιας στοάς του λιγνιτορυχείου και σύρθηκε μέσα να προστατευτεί από τις σπίθες που της τρυπούσαν το σώμα.

Καθώς έμπαινε στη στοά, το πέτρινο κουτάκι της έπεσε από τα χέρια και η μαύρη σκόνη από το εσωτερικό του ξεχύθηκε στο χώρο, αφήνοντας την Ταρχάν λιπόθυμη.

Το επόμενο πρωί ξύπνησε μέσα από ένα βαθύ όνειρο. Πολύχρωμα πουλιά μπαϊνόβγαιναν στην στοά επουλώνοντας τις πληγές στο σώμα της, καλύπτοντας τες με πούπουλα και πίνανε νερό χαρούμενα από αυτό που χύνονταν από το μπιτονάκι που είχε χλιοτροπήσει από τις σπίθες. Το πέτρινο κουτάκι ήταν πεσμένο δίπλα της άδειο. Τι είχε συμβεί? Για κάποια λεπτά προσπαθούσε να καταλάβει εάν ήταν νεκρή, δεν ένιωθε πλέον το βάρος στο στήθος της, ανέπνεε κανονικά και ο βήχας της είχε εξαφανιστεί. Είχε γιατρευτεί, αλλά δεν θυμόταν τίποτα. Πως έγινε κι όλα είχαν ηρεμήσει? Ένιωθε το σώμα της ακμαίο και γεμάτο ενέργεια, οι πληγές της είχαν εξαφανιστεί.

Κοίταξε τον χάρτη. Η επόμενη περιοχή που έπρεπε να περάσει ήταν το λατομείο μαρμάρου Αμπαγιάντ και για σχέδιο δίπλα είχε ένα ανθρώπινο οστό. Άνοιξε μια κονσέρβα και την έφαγε στο λεπτό, έπειτα πήρε το ποδήλατο της και ξεκίνησε. Ταξίδευε τρεις μέρες και τρεις νύχτες, τα πουλιά την ακολούθησαν πετώντας γύρω της. Ερημικοί λόφοι, άδειες πόλεις φαντάσματα και τεράστιοι βράχοι μέχρι που έφτασε σε ένα τεράστιο λευκό πέτρινο βουνό. Ανέβαινε, ανέβαινε μέχρι που έφτασε στην είσοδο του λατομείου. Ήταν σούρουπο. Οι ακτίνες του ήλιου αντανακλούσαν πάνω στο λευκό μαρμάρινο πλάτωμα που το κάναν να λαμπυρίζει σαν άστρο.

Ξαφνικά συνειδητοποίησε πως περπατά πάνω σε ένα μεγάλο σορό από κόκαλα και τρομαγμένη έτρεξε να κρυφτεί πίσω από ένα τεράστιο κύβο λευκού μαρμάρου. Τότε άκουσε ένα τρομερό γρύλισμα μέσα από τα βάθη του βουνού. Η Ταρχάν κοίταξε και είδε ένα τεράστιο πράσινο λιοντάρι που με κάθε βυχηθμό του γκρέμιζε κι από μια μαρμάρινη στοά του λατομείου. Είχε δυο τεράστια κόκκινα μάτια, κάθε φορά που κοιτούσε την Ταρχάν της έκλεβε δέκα χρόνια από τη ζωή της και η Ταρχάν μέσα σε λίγα λεπτά παρατήρησε πως το σώμα της είχε γεράσει και τα μαλλιά της είχαν ασπρίσει, τα μάτια της άρχισαν να θολώνουν κι ένιωθε τα κόκαλα της να πονούν σε κάθε της κίνηση. Άρχισε να πετάει στο λιοντάρι τα κόκαλα που είχε γύρω της κι αυτό τα καταβρόχθιζε στο λεπτό όπως καταβρόχθιζε και το χρόνο της. Τουλάχιστον έτσι

κατάφερνε να το κρατά σε κάποια απόσταση. Ο σωρός με τα κόκκαλα όμως άρχισε να λιγοστεύει, ενώ τα πουλιά προσπαθούσαν να του αποσπάσουν την προσοχή πετώντας νευρικά γύρω του και τσιμπώντας το. Η Ταρχάν κατάφερε να βγάλει το κουτάκι με την μαρμαρόσκονη από το σακίδιο της, το άνοιξε κι άρχισε να πετάει τη σκόνη προς το τέρας αλλά μάταια. Το λιοντάρι αγρίευε περισσότερο. Τα κόκκαλα είχαν τελειώσει και τα πουλιά είχαν κι αυτά εξουθενωθεί να φτερουγίζουν. Η Ταρχάν παρατήρησε πως το εσωτερικό του κουτιού με την σκόνη, σχημάτιζε ένα κόκαλο. Ήταν καλούπι!

Ήξερε από καλούπια. Ο πατέρας της όσο ζούσε έφτιαχνε ηλεκτρονικά ανθρώπινα μέλη για τους παραπληγικούς μετά τον πόλεμο κι έτσι είχε μάθει πολλά. Συγκέντρωσε γρήγορα γρήγορα την σκόνη που είχε απομείνει στο κουτάκι, έριξε δυο με τρεις σταγόνες νερό μέσα δημιουργώντας μια παχύρρευστη λάσπη, την πίεσε με τα ροζιασμένα της δάχτυλα μέσα στο κουτί και το έκλεισε. Ανοίγοντάς το μέσα σε λίγα δευτερόλεπτα το κόκκαλο από μαρμαρόσκονη ήταν έτοιμο. Με τις τελευταίες δυνάμεις που της είχαν απομείνει πέταξε το κόκκαλο στη στοά που βρισκόταν το λιοντάρι. Αυτό λυσσασμένο όπως ήταν, γρυλίζοντας όρμισε στο κόκαλο να το καταβροχθίσει. Με το που το έβαλε στο στόμα του, το λιοντάρι έσκασε σαν ένα τεράστιο μπαλόνι από σκόνη και εξαφανίστηκε μέσα στη στοά.

Η Ταρχάν είχε χάσει πάλι τις αισθήσεις της, τα πουλιά είχαν κρυφτεί κάτω από πέτρες και στις χαραμάδες του μαρμάρου κι ο ήλιος είχε δύσει για τα καλά. Το επόμενο πρωί, ξύπνησε με τα ρούχα της κάτασπρα από την σκόνη, το δέρμα της όμως ήταν λείο και ζωηρό όπως πριν, τα μάτια της έβλεπαν καθαρά και τα κόκκαλα της δεν πονούσαν πλέον.

Κάθε δοκιμασία ήταν σαν ένα τρομερό όνειρο. Άρχισε να νομίζει πως τρελαίνεται. Το λατομείο ήταν ήρεμο και το λιοντάρι πουθενά, τα πουλιά πετούσαν χαρούμενα βουτώντας στον ήλιο πάνω στα λευκά πλατώματα και η Ταρχάν, κοιτούσε με απορία προσπαθώντας να καταλάβει τι είχε συμβεί. Ήπιε λίγο νερό από αυτό που της είχε απομείνει στο μπιτόνι. Σίγουρα δεν έφτανε για την επιστροφή της στην Κερχάν. Μα έπρεπε να συνεχίσει. Της είχε μείνει μονάχα μια περιοχή στο χάρτη. Ήταν το ορυχείο χαλκού, Αχμάρ. Έφαγε και ξεκίνησε για το ταξίδι της αφήνοντας το ποδήλατο της πίσω.

Περπατούσε για ώρες και προσπαθούσε να ακολουθήσει το μονοπάτι που έδειχνε ο χάρτης μα πλέον αυτό το μονοπάτι είχε εξαφανιστεί. Είχαν χτιστεί ενδιάμεσα δρόμοι και κτίρια κι έτσι έκοβε δρόμο μέσα από αποξηραμένες λίμνες και χωματερές. Δύο μέρες και δύο νύχτες μέχρι το ξημέρωμα της έκτης ημέρας που έφτασε στο κόκκινο βουνό. Έμοιαζε με ένα τεράστιο κόκκινο ηφαίστειο. Ο κρατήρας στην κορυφή του ήταν κατακίτρινος και στο κέντρο του υπήρχε μια μεγάλη λίμνη με βαθύ κόκκινο χρώμα. Πρώτη φορά έβλεπε στην ζωή της κόκκινη λίμνη. Έμοιαζε σαν πληγή με πηχτό ζεστό αίμα και η μυρωδιά ήταν ανυπόφορη. Η Ταρχάν κατηφόρισε προς τη λίμνη προσεκτικά έχοντας στην σκέψη της, τις προηγούμενες επικίνδυνες δοκιμασίες, αλλά η λίμνη ήταν ήρεμη. Τόσο ήρεμη που τα κόκκινα νερά της καθρέφτιζαν τον ουρανό και την κάνανε να μοιάζει με τρύπα στο έδαφος. Πλησίασε στην όχθη και είδε πως στο βάθος της υπήρχανε αμέτρητες μαύρες ρίζες δέντρων. Βρήκε κοντά της μια σιδερένια βέργα από το ορυχείο. Την πήρε με σκοπό να αγγίξει τις ρίζες και την έβαλε στην λίμνη. Το σίδερο όμως σιγά σιγά άρχισε να λιώνει σαν να ήταν από ζάχαρη και να βυθίζεται πύρινες σταγόνες στο βάθος της λίμνης, πάνω από τις ρίζες. Τα νερά άρχισαν να ταράζονται και οι ρίζες να ζωντανεύουν σε τεράστια νευρικά μαύρα φίδια με μπλε αστραφτερά μάτια. Η Ταρχάν τα έχασε κι άρχισε να τρέχει.

Βρήκε μια κρυψώνα πίσω από ένα κίτρινο βραχάκι, έβγαλε το κουτάκι από το σακίδιο της και το άνοιξε. Μέσα του είχε μια σκόνη από μπλε τερκούαζ. Άρχισε να την πετά στα φίδια που έρχονταν σειόμενα κατά το μέρος της, μα άδικα. Έβγαλε τα ρούχα της

κι άρχισε να αλείβετε με την μπλε σκόνη. Ίσως έτσι τα φίδια δεν θα την αναγνώριζαν και θα έφευγαν. Αλλά μάταια. Τα φίδια έφτασαν, την αναγνώρισαν, τυλίχτηκαν γύρω της, στα χέρια της στα πόδια της, στον κορμό παντού, κι άρχισαν να την σέρνουν σιγά σιγά προς την λίμνη.

Η Ταρχάν ακίνητη κι ανήμπορη να αμυνθεί, αφέθηκε στην πομπή των φιδιών, κοίταξε τον ουρανό, είχε αρχίσει να νυχτώνει και τα αστέρια έλαμπαν. Φτάσανε στην λίμνη. Είχε χρόνια να νιώσει την υγρασία στο σώμα της. Χαμογέλασε και το μπλε της σώμα, άρχισε να φωσφορίζει σαν άστρο στην κόκκινη λίμνη. Το σώμα της δεν το ένιωθε πλέον. Αποκοιμήθηκε κι άρχισε να βαθαίνει, να βαθαίνει και να φωτίζει.

Έπειτα από μέρες ξύπνησε. Άνοιξε τα μάτια της. Την τύλιγε ένα λευκό μάλλινο κουκούλι. Η μυρωδιά του υγρού χώματος και η αίσθηση της υγρασίας υπήρχε παντού. Ένιωσε πως κοιμόταν.

"Τα αστέρια από κάτω": από το παραμύθι στην καλλιτεχνική πράξη

Το παραμύθι λειτουργεί ως μέσο ανάλυσης της πρακτικής μου, με την ηρωίδα να ψάχνει να βρει μια σύνδεση, μια διαφορετική οπτική στα γεγονότα που συμβαίνουν στην κοινότητα της, αναζητά απαντήσεις από το παρελθόν και ξεκινάει ένα ταξίδι αναζήτησης μιας καινούριας γνώσης. Ταξιδεύει σε εξορυστικά τοπία και περνάει από δοκιμασίες οι οποίες την σκοτώνουν και αυτή αναγεννάται, ξανά και ξανά, χωρίς να καταλαβαίνει τις πρακτικές τις οποίες ακολουθεί αλλά συνεχίζει το ταξίδι της μέχρι να ανακαλύψει αυτό που ψάχνει. Κάθε φορά έπειτα από κάθε δύσκολη δοκιμασία ξυπνάει και πιο δυνατή, το παραμύθι κλείνει με μια ακόμη αναγέννηση της. Αλλά δεν τελειώνει και συνεχίζει.

Χρησιμοποιώντας εργαλεία από παραμύθια και μύθους της ανατολής συνέθεσα ένα καινούργιο παραμύθι προσπαθώντας να περιγράψω την πρακτική μου στο εργαστήριο με στόχο την εξερεύνηση του ανθρώπινου και του μη ανθρώπινου μέσα από υλικά και πολιτισμικά στοιχεία τα οποία αποκτούν μια πνευματική ενέργεια και αποκτούν διαφορετική ύπαρξη στο χώρο. Μεταφέροντας ορυκτά από το τοπίο και κατασκευάζοντας αρχαϊκές κατασκευές όπως ένας βυζαντινός τρούλος, μια τοιχοποιία από την Μεσοποταμία, τσόχινες φόρμες από νομαδικές φυλές της Ανατολής, αντικείμενα τα οποία έχουν μέσα τους την ανθρώπινη χειρωναξία και σοφία και ορυκτά που εμπεριέχουν από μόνα τους μνήμη, μετατρέπω τον χώρο τον οποίο δουλεύω σε ένα κοινό τόπο συνύπαρξης και μνήμης ανθρώπων και γήινων υλικών. Συνθέτοντας και πλάθοντας τα διαφορετικά υλικά μεταξύ τους μετατρέπονται σε μαγικά αντικείμενα που εμπεριέχουν γνώση, πολλαπλές χρονικότητες, πλαστικότητα, πιθανό παρελθόν και μυστήριο, ανοίγουν πόρτες πέρα από μια γραμμικότητα αφήγησης και τοποθετούν προβληματισμούς για το παρόν και το μέλλον.

Η αφετηρία δημιουργίας της εγκατάστασης είναι βιωματική. Μέσα από μια πορεία έρευνας και εξερεύνησης τα τελευταία χρόνια στα εξορυστικά τοπία της Ελλάδας και του εξωτερικού μαζεύοντας υλικά εικόνες, παρατηρώντας τους ταχείς ρυθμούς εξόρυξης και παραγωγής σήμερα και την ορθολογική και οικονομική πορεία της "πραγματικότητας" με την γενιά μας να καταναλώνει περισσότερα ορυκτά απ' ό,τι τα τελευταία 70,000 χρόνια¹. Με αυτόν το τρόπο θα έλεγα ότι η πρακτική μου στο εργαστήριο και η καθημερινή τριβή μου με τα υλικά είναι πιο πολύ μια διαδικασία κατανόησης και μεταφορικής θεραπείας. Η πρακτικές που ακολουθώ κατασκευάζοντας μια σύνθεση έχουν μια μορφή τελετουργίας και αναδημιουργίας μιας καινούριας συνθήκης. Το εργαστήριο παίρνει την μορφή ενός μαγικού χώρου όπου μπορούν να συμβούν τα πάντα.

Τα υλικά που χρησιμοποιώ χωρίζονται σε δύο κατηγορίες: τα ορυκτά όπως μέταλλα, λιγνίτης, μάρμαρο και τα φυσικά βιώσιμα όπως το μαλλί προβάτου -αίγας και το κερί.

---

¹Thomas Wiedmann, Manfred Lenzen, Lorenz T. Keyßer, Julia K. Steinberger, *Scientists' warning on affluence*, nature communications, Article number: 3107 (2020)

Με αυτόν τον τρόπο που τα χρησιμοποιώ θεωρώ ότι αποκτούν και τα δύο μεταφυσικές ιδιότητες: τα ορυκτά παίρνουν την μορφή της μνήμης, του σκοταδιού, της πληγής, και τα βιώσιμα υλικά και η πρακτική τους παίρνουν την θέση της προστασίας και της θεραπείας μιας κατάστασης.

φωτογραφία εγκατάστασης στο χώρο του MET, 2025

Η εγκατάσταση στο χώρο αποτελείται από ένα μεταλλικό σκελετό ουράνιου θόλου με διάσπαρτα σπαράγματα τοιχοποιίας κατασκευασμένα με την τεχνική του φρέσκο μιμούμενα την παραδοσιακή τοιχογραφία των εσωτερικών βυζαντινών τρούλων που απεικονίζουν τον ουρανό. Τα σπαράγματα του θόλου βρίσκονται πάνω αλλά και κάτω από αυτόν, ο γύρω χώρος περιλαμβάνει γλυπτικές συνθέσεις από λιγνίτη, μάρμαρο / πέτρα, κερί, μαλλί προβάτου κ.α. Η όλη εγκατάσταση σχηματοποιεί ένα πεδίο επανανοηματοδότησης των πρωτογενών υλικών, αρχαϊκών αντικειμένων και την χρήση τους. Ο χώρος μετατρέπεται σε πεδίο κοσμολογικής έρευνας στο σήμερα, με τα αντικείμενά του να αναπαριστούν τον χρόνο, τον άνθρωπο, την μνήμη, τη μεταμόρφωση σε ένα νέο καθεστώς αναπαράστασης. Χρησιμοποιώντας αρχαϊκές πρακτικές ανακαλύπτω καινούργιες αισθητικές εμπειρίες όπως η αντίληψη του χρόνου, οι επαναλαμβανόμενες ρυθμικές κινήσεις, οι νέες υφές και ποιότητες που φέρουν αλλά και δημιουργούν καινούργια νοήματα και μύθους μέσα στην σύγχρονη πραγματικότητα.

Μεγαλωμένη στην Πτολεμαΐδα μια πόλη που δημιουργήθηκε λόγω του κοιτάσματος λιγνίτη, ένα μαύρο ορυκτό που κατά την καύση του παρήγαγε ενέργεια η οποία ηλεκτροδοτούσε όλη την Ελλάδα. Η αντίληψη του ορυχείου που είχα από μικρή ήταν μια φανταστική εικόνα, μια τεράστια μαύρη τρύπα σκοτεινή κι επικίνδυνη όπου από μέσα έβγαине το καρκινογόνο πέτρωμα. Δεν ήταν ανοιχτή η πρόσβαση στα ορυχεία και

δεν ήταν ορατά από ψηλά σημεία της περιοχής. Τα στοιχεία που δημιουργούσαν την εικόνα στο μυαλό μου για 25 χρόνια ήταν η όψη και ο καπνός των εργοστασίων γύρω από την πόλη και η μαύρη τέφρα που κάλυπτε το λευκό χιόνι κάθε χειμώνα.

Έπειτα έλαβα μία υποτροφία για σπουδές γλυπτικής στην Καρράρα της Ιταλίας την περίοδο 2018 με 2021, την πόλη με τα μεγαλύτερα λατομεία εξόρυξης μαρμάρου παγκοσμίως. Για τέσσερα χρόνια καθημερινά έβλεπα να περνάνε από μπροστά μου τεράστια φορτηγά μεταφέροντας τόνους μαρμάρου στο λιμάνι της πόλης και ταξίδευαν σε όλο τον κόσμο για να γίνουν πλακάκια σε πολυτελή ξενοδοχεία και πλατείες πόλεων. Οι αλλαγές του εξορυκτικού τοπιού ήταν εμφανείς και μεγάλες ανά τον χρόνο.

λατομεία μαρμάρου – cave di marmo, Arli Aruane

ορυχείο λιγνίτη, βόρειο πεδίο – Πτολεμαΐδα, 2024

Επιστρέφοντας στην Ελλάδα το 2021 κατάφερα να επισκεφτώ ξανά και το ορυχείο της Πτολεμαΐδας. Η εικόνα και το συναίσθημα που είχα καθώς βρισκόμουν σε αυτά τα

τοπία ήταν κάτι εντελώς καινούριο και διαφορετικό. Το τοπίο ήταν τρομακτικό αλλά ταυτόχρονα εντυπωσιακό, νεκρό αλλά και ζωντανό, μια αίσθηση κοσμικού και μαζί απόκοσμου.

Το αποτέλεσμα αυτών των εικόνων ήταν η κατασκευή του θόλου με τους αστερισμούς, η οποία ήταν μια ανάμνηση της παιδικής μου ηλικίας από την εσωτερική όψη του τρούλου στην εκκλησιά του χωριού μου, ήταν η εικόνα που ερχόταν στο μυαλό μου κοιτάζοντας τα ορυχεία: αστερισμοί.

Κάθε φορά η επιστροφή στο χώρο του εργαστηρίου φέροντας τα ορυκτά υλικά από το τοπίο χτίζεται μια καινούρια αφήγηση ενός μύθου, οι πολλαπλές δυνατότητες μιας πρώτης ύλης που φέρει την έννοια της μεταμόρφωσης από την προϊστορία μέχρι και σήμερα, ανακαλύπτω τις αξίες των υλικών και τα μεταφέρω σε έναν χώρο προστασίας τους μακριά από την καταναλωτική τους έως τώρα πορεία. Η εγκατάσταση μετατοπίζει πολιτισμικά στοιχεία από τους χώρους ενός μουσείου της Βαγδάτης ή από ένα εκκλησάκι της Δυτικής Μακεδονίας στον χώρο του μεταπτυχιακού στην μορφή σπαραγμάτων σε κοινό τόπο και συνομιλία με παράξενα αντικείμενα και πλάσματα από μάρμαρο, λιγνίτη και τσόχα δημιουργώντας έναν ιερό τόπο, ένα τόπο μυθοπλασίας και παραμυθιού.

οροφή Αγίου Μάρκου, Βλάστη Κοζάνης 2024

Πρακτικές

Μια από τις πρακτικές που χρησιμοποιώ είναι αυτή της κατασκευής τσόχας-κετσέ η οποία υπήρξε ιστορικά η πιο παλιά μορφή κατασκευής υφάσματος. Ανακαλύφθηκε από τους Σουμέριους στην αρχαία Μεσοποταμία. Ύστερα κύριοι κατασκευαστές της υπήρξαν οι νομαδικές φυλές της Μέσης Ανατολής όπου κατασκεύαζαν τις σκηνές (είδος μετακινούμενης στέγης) τους και τα ρούχα τους καθώς ο κετσές σαν υλικό έχει ισχυρή ανθεκτικότητα στις ισχυρές καιρικές συνθήκες διότι είναι αδιάβροχος.² Λίγα νομαδικά χωριά του Ιράν διατηρούν ακόμη την τεχνική της παραγωγής κετσέ, η οποία είναι μια διαδικασία συλλογική και με εντελώς φυσικά υλικά (μαλλί προβάτου και αίγας, νερό και σαπούνι). Η κατασκευή και η χρήση του κετσέ στην εγκατάσταση γίνεται αφενός γιατί το μαλλί στην Ελλάδα αχρηστεύεται και το κόστος κατασκευής

---

² Mary E. Burke, *AN EARLY DATE FOR THE ORIGIN OF FELT*, *Anatolian Studies*, 1977, Vol. 27, σελ. 111

του είναι μηδενικό και αφετέρου γιατί σαν υλικό κρύβει μέσα του μια ιστορικότητα και μια συλλογική κατασκευαστική μνήμη και η χρήση του ήταν προστατευτική.

Πάτημα τσόχας στο Ισφαχάν, περ. 1890.

Θερινές κατοικίες, Ιράν 1970

Μια ακόμη τεχνική όπου χρησιμοποίησα ανατρέχοντας στο έπος του Γιλγαμές, ένα από τα παλαιότερα έργα της λογοτεχνίας που διερευνά το νόημα της ζωής και του θανάτου και εκφράζει τους φόβους και τις φιλοσοφίες του ανθρώπου.³

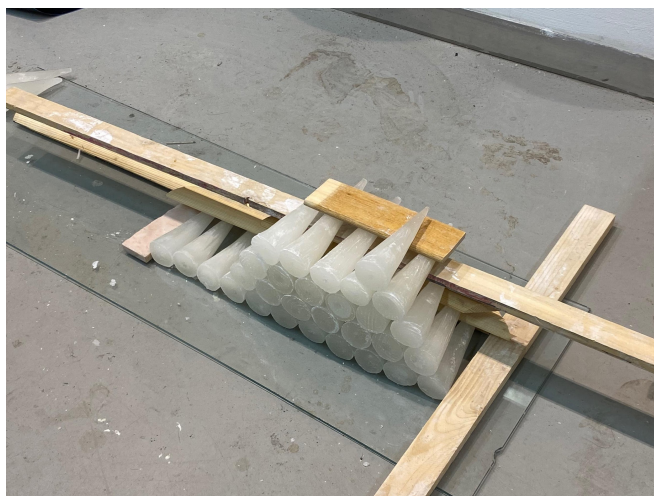
Είναι η τεχνική δόμησης τοιχοποιίας από κώνους, ο Γιλγαμές ήταν ο βασιλιάς της πόλης Ουρούκ που η κεντρική της θεότητα ήταν η θεά Ινάννα θεά της γονιμότητας και του αισθησιασμού και είχε τη δύναμη να καταστρέφει τα χωράφια και να στερεί τη γονιμότητα από όλα τα γήινα πλάσματα. Η Ινάννα ήταν η προστάτιδα των ιερόδουλων, οι οποίες και την υπηρετούσαν στους ναούς της. Η Ινάννα πρωταγωνιστεί σε αρκετούς μύθους, με σημαντικότερο την Σουμεριακή «Κάθοδο στον Κάτω Κόσμο». Στο μύθο αυτό κατεβαίνει στο Βασίλειο των Νεκρών για να διεκδικήσει την εξουσία της. Ωστόσο, η βασίλισσα και αδερφή της, Ερεσκιγκάλ, διατάζει το θάνατό της. Με το θάνατο της όμως πέθανε και η Φύση και τίποτα δεν μπορούσε να φυτρώσει πια.⁴ Η ιστορία αυτή θυμίζει τον αντίστοιχο μύθο της Δήμητρας και της κόρης της, Περσεφόνης, που συμβολίζει το θάνατο και την αναγέννηση της φύσης. Ο ναός της Ινάννα στην Ουρούκ είναι ένα ζιγκουράτ κατασκευασμένο από πέτρινους κώνους οι οποίοι πέρα από την αισθητική τους διάσταση είχαν και προστατευτικές ιδιότητες από τις καιρικές συνθήκες και συμβολικά από αρρώστιες. Προσεγγίζω ξανά αυτήν την τεχνική με διαφορετικά υλικά όπως το διάφανο κερί δίνοντας του μια αίσθηση ευθραυστότητας.

³ Το έπος του Γκιλγκαμές, Μετάφραση Ward Ayra, εκδόσεις: ΙΣΤΟΣ 2012

⁴ *The Anchor Bible Dictionary 3 (H-J)*, Ed: David Noel Freedman, 1992, σελ. 521

Ψηφιδωτό τμήμα (με χρήση πέτρινων κώνων) που διακοσμεί τοίχο ναού στην πόλη Warka («Ουρούκ») του Ιράκ. 2ο μισό της 4ης χιλιετίας π.Χ. Μουσείο του Ιράκ, Βαγδάτη.

Ψηφιδωτό τμήμα (με χρήση κέρινων κώνων), στο χώρο του MET, 2025

Κάθε φορά που κατασκευάζω μια σύνθεση με πολιτισμικά στοιχεία, ορυκτά και μη υλικά είναι κατά κάποιον τρόπο, σαν να αγγίζω τυχαία την άκρη ενός θρύλου ή ενός τραγικού μύθου, ίσως κάτι που δεν καταλαβαίνω.

Επιρροές:

Το κίνημα της Arte Povera της δεκαετίας του '60 και '70 υπήρξε για πολλά χρόνια σταθμός στην δουλειά μου. Οι καλλιτέχνες της Arte Povera επιχειρήσαν να επανενώσουν τον πολιτισμό και την φύση με τον τρόπο που περιγράφει ο ανθρωπολόγος Claude Levi - Strauss, δηλαδή έχοντας συνείδηση ότι η φύση αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του πολιτισμού. Τα ακατέργαστα, ασήμαντα και ευτελή υλικά που χρησιμοποιούσαν – πέτρα, άμμος, κάρβουνο, κ.α. μεταλλάσσονται σε αισθητικά προϊόντα με πνευματική ενέργεια, είναι φορείς άμεσης εμπειρίας. Ο θεατής καλείται να επαναπροσδιορίσει την στάση του απέναντι τους ενεργοποιώντας μνήμες εκμεταλλευόμενος συνειρμούς. Καθίσταται συμμετοχός στην διαμαρτυρία ενάντια στην τυποποίηση και την υποτιθέμενη αποδοτικότητα του τεχνολογικού πολιτισμού, συλλαμβάνοντας το νόημα του φευγαλέου και του ευμετάβλητου. Οι καλλιτέχνες του κινήματος δεν στοχεύουν σε ένα πολιτικό μετασχηματισμό της κοινωνίας αλλά σε μια μέσω των αισθήσεων βίωση και κριτική προσέγγιση της καλλιτεχνικής πράξης. Το

αντικείμενο προβαλλόταν ως μέσο συνειδητοποίησης πολύπλοκων σχέσεων στον κόσμο των πραγμάτων και ως αντιστάθμισμα στην υπερβολική τελειότητα της φόρμας των χρηστικών ειδών από βιομηχανικά υλικά.⁵

G. Zorio, *Rosa-blu-rosa*, 1967, σωλήνας ινοτσιμέντου, γλωριούχο κοβάλτιο

G. Anselmo, *Τριακόσια εκατομμύρια χρόνια*, 1969, ανθρακίτης

G. Zorio, *Marrano with braid*, Πλεξούδα χαλκού, marrano, ατσάλι, κομπρεσέρ, σφυρίχτρα, φώσφορο, χρονοδιακόπτης

Σημαντική και απελευθερωτική επιρροή μου αποτέλεσε ο καλλιτέχνης Pierre Huyghe του οποίου έργο του συνάντησα φέτος στην αναδρομική έκθεση της *Arte Povera* στο Παρίσι από την συλλογή Pinault στο Bourse de Commerce (9/10/24-20/01/25). Μπαίνοντας στην έκθεση ξαφνιάστηκα θετικά βλέποντας το έργο *Forest of Lines* του Pierre Huyghe να ανοίγει την έκθεση ως σύγχρονος συνεχιστής του κινήματος.

Ένα δάσος εμφανίζεται στην Όπερα του Σίδνεϋ, η έκθεσή του διαρκεί όσο διαρκεί η περιστροφή της γης. Το κοινό εισέρχεται με προβολείς και χάνεται σε αυτό το δάσος που αποτελείται από χίλια δέντρα και ομίχλη. Η έκθεση καταλαμβάνει όλο το χώρο, τα καθίσματα, τους διαδρόμους, τη σκηνή και τα μπαλκόνια. Είναι ένας τόπος εκτροπής, ένα σημείο εκκίνησης. Ακολουθώντας τη δομή των τραγουδιών των Αβορίγινων, τα οποία τραγούδια δίνουν μια μυθολογική και γεωγραφική περιγραφή ενός μονοπατιού, καθιστώντας δυνατή την εύρεση του δρόμου στην έρημο, τα λόγια ενός τραγουδιού

⁵ Άλκης Χαραλαμπίδης, *Η τέχνη του εικοστού αιώνα*, University studio press, 2018, σελ. 600-606

αποτελούν έναν προφορικό χάρτη για το ταξίδι από την όπερα, έναν χώρο αναπαράστασης, προς την πηγή της εικόνας, το δάσος. Αποβιβαζόμενος στην Αυστραλία, ο Τζέιμς Κουκ εισήλθε σε ένα από τα αρχαιότερα δάση του κόσμου, όπου οι ιθαγενείς άφηναν τους νεκρούς τους στις κοιλότητες των δέντρων στραγγαλισμού, και σημείωσε: "Εδώ τα δέντρα τρώνε τους ανθρώπους".⁶

Forest of Lines, Ιούλιος 2008 Event, Sydney Association a, presented by the Biennale, Ταϊνία, έγχρωμη, ήχος, 7 λεπτά και 32 δευτερόλεπτα by Sydney (2000).

Τα πράγματα δεν είναι ποτέ πέτρινα, έχουν πλαστικότητα, έχουν πιθανό παρελθόν. Αυτό που συνέβη θα μπορούσε να είναι διαφορετικό. Είναι τρύπες ή τοπολογικές ανατροπές που ανοίγουν σε άλλες πραγματικότητες. Το ίδιο πράγμα έχει ταυτόχρονα πολλές πραγματικότητες- είναι κάτι περισσότερο από τον εαυτό του- έχει μια απόκοσμη, απόκρυφη πλευρά. Αυτή η αλληλεπίδραση αποκαλύπτει την αστάθεια μιας ιδέας, την αινιγματική της πλευρά. Αυτό που έχει μελετηθεί και παραχθεί είναι ένα εύπλαστο υλικό που διχάζει τον χρόνο, τον χώρο και το νόημα- μπορούμε να παράγουμε άλματα για να μεταμορφώσουμε το παρόν Μπορούμε επίσης να ξαναμιλήσουμε μέσα από τα πράγματα, να τα ξαναδηγηθούμε⁷

⁶ Pierre Huyghe, *liminal*, Pinault Collection, 2024, απόδοση από τα γαλλικά, σελ. 149-153

⁷ Pierre Huyghe, *liminal* {συνομιλία με την Anne Stenne για την έκθεση Liminal} Pinault Collection, 2024, απόδοση από τα γαλλικά, σελ. 3

(Camata III, 2024, Atacama desert , Chile)

Ο Pierre Huyghe δημιουργεί ατμόσφαιρες βυθισμένες στο σκοτάδι και τον διατρέχει μια διαρκή επιθυμία να σπρώχνει τα όρια μεταξύ ανθρώπου και ζώου, ανθρώπου και μηχανής. Τα έργα του φέρουν ένα διαρκή προβληματισμό σχετικά με την κατάσταση μας πως έχει εξελιχθεί κατά την διάρκεια των δεκαετιών και πως αυτή θα συνεχίσει να μεταλλάσσεται. Κατασκευάζει οντόδοτες που όσο είναι ανθρώπινες είναι και μη ανθρώπινες, δημιουργούν μια πρωτοφανή γλώσσα, διαπράττουν μια τελετουργία «ρομπότ θάβουν έναν ανώνυμο σκελετό», καθιστά τη γέννηση κάθε πολιτισμού του παρελθόντος, του παρόντος ή του μέλλοντος- τη θεμελιώδη μήτρα του (Camata III, 2024, Atacama desert , Chile)

Οι μυθοπλασίες είναι οχήματα πρόσβασης σε άλλους πιθανούς ή απίθανους κόσμους, σε μια αντιφατική φαντασία διαχωρισμένες από το γνωστό, μυθοπλασίες ανοιχτές σε εικασίες, σε δρόμους που δεν έχουν περπατηθεί, μας επιτρέπουν να βιώσουμε το δυνατό, να δούμε τους εαυτούς μας απ'έξω⁸

Ακόμη διαβάζοντας διηγήματα επιστημονικής φαντασίας και δοκίμια της Ursula Le Guin (Ούρσουλα Λε Γκουίν 1929-2018), βοηθήθηκα αρκετά στο να δω τα υλικά και τον χώρο της πρακτικής μου ως κάτι συνεχώς ενεργό που παράγει απρόβλεπτα νοήματα. Τα έργα της Le Guin έχουν πολύ έντονο ανθρωπολογικό χαρακτήρα κατασκευάζει φυλές, χάρτες, εξωγήινες κοινότητες και δημιουργεί καινούριες γλώσσες και σχέσεις πιάνοντας τον άνθρωπο από την πρωτόγονη μορφή του και αναδεικνύει τους προβληματισμούς της για την τεχνολογία, το φύλο, την φύση κ.α. μέσα από νέες μυθοπλασίες και φανταστικές κοινότητες. Ο τίτλος της διπλωματικής μου *The Stars Below* προέρχεται από ένα σύντομο διήγημα της *The Wind's Twelve Quarters* όπου ένας αστρολόγος ισχυρίζεται πως τα αστέρια βρίσκονται στην γη αρκεί να ξέρεις πώς να τα κοιτάξεις.⁹

⁸ Ο.π. , σελ.7

⁹ Ursula Le Guin, *The Wind's Twelve Quarters*, ΑΙΟΛΟΣ 2021, σελ. 284

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Abd al-Hasan Al-Isfahani, *Kitab al-Bulhan*, manuscript, 1390

Jean-Paul Clebert, *Bestiario, οι μυθικοί συμβολισμοί των ζώων*, μτφ: Κλέων Ρέγγας, Αρχέτυπο, 1971

Mary E. Burke, *AN EARLY DATE FOR THE ORIGIN OF FELT*, *Anatolian Studies*, 1977, Vol. 27, σελ. 111

Pierre Huyghe, *liminal*, Pinault Collection, 2024

The Anchor Bible Dictionary 3 (H-J), Ed: David Noel Freedman, 1992, σελ. 521

Ursula Le Guin, *The Wind's Twelve Quarters*, ΑΙΟΛΟΣ 2021

Άλκης Χαραλαμπίδης, *Η τέχνη του εικοστού αιώνα*, University studio press, 2018

Το έπος του Γκιλγκαμές, μτφ: Ward Ayra, ΙΣΤΟΣ 2012

